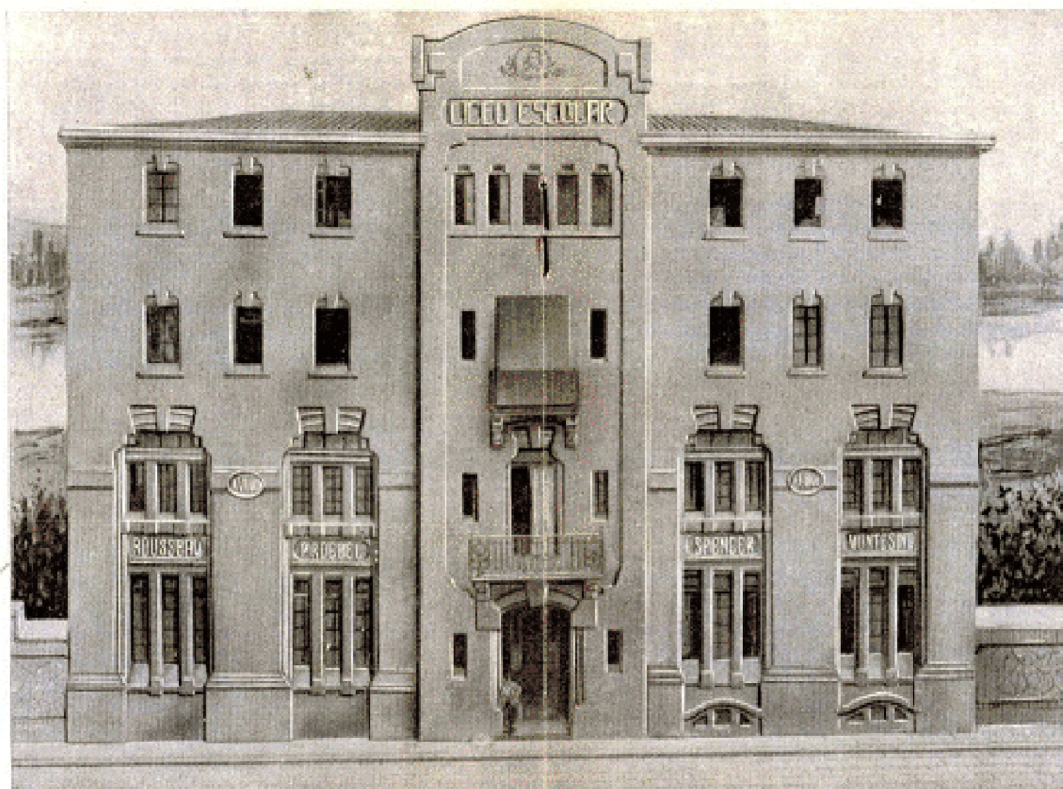

GUIA DIDÀCTICA

EL LICEU ESCOLAR

LA PAERIA

Ajuntament de Lleida

GUIA DIDÀCTICA

EL LICEU ESCOLAR

MATERIAL DIDÀCTIC ELABORAT PER:

Montse Palau Carrera

Moviment d'Innovació Educativa

Ajuntament de Lleida

© dels autors

© d'aquesta edició: Institut Municipal d'Educació Ramon Barrull

– Ajuntament de Lleida

© imatges gràfiques: Institut Municipal d'Educació Ramon Barrull

Contingut	Pàgina
Introducció	3
1. Una mica d'història...	4
2. La vida del Liceu Escolar (1906-1936)	
• 2.1. Què va ser el Liceu Escolar?	
• 2.2. On s'ubicava?	7
• 2.3. Qui va fundar l'escola?	12
• 2.4. Quin sistema educatiu caracteritzava el Liceu Escolar?	14
• 2.5. El bombardeig del 1937: la fi del Liceu Escolar	19
3. L'escultura del Liceu Escolar: el seu record	21
4. Glossari	23

Introducció

El present quadern de treball té com a finalitat principal donar a conèixer, tant en l'àmbit teòric com pràctic, l'existència del Liceu Escolar a la ciutat de Lleida. Així doncs, s'oferirà l'oportunitat de treballar els elements més importants d'aquella escola lleidatana de principis del segle XX i, en definitiva, d'aprendre com va ser la vida del Liceu Escolar (1906-1937): on s'ubicava l'escola, qui eren els seus mestres, quines activitats s'hi duïen a terme, com era l'edifici de l'escola, què va succeir durant la Guerra Civil... Tot i que, en l'actualitat, no quedi constància física del Liceu Escolar, l'alumne podrà traslladar-se a la Lleida de principis del segle XX i convertir-se en un dels alumnes del Liceu Escolar a partir de l'ampli ventall d'activitats i eines utilitzades en aquest quadern de treball. Així, el record i la important tasca educativa duta a terme pel Liceu Escolar són els dos objectius essencials que cal destacar i donar a conèixer en aquesta unitat didàctica.

1. Una mica d'història...

La vida del Liceu Escolar se situa al llarg de tres períodes històrics clau que marquen un desenvolupament destacat en l'educació de la societat espanyola. Aquest períodes són:

- **1900-1910**: aparició de nous sistemes educatius i noves idees
- **1912-1930**: avenços i retrocessos en el camp de l'ensenyament
- **1931-1936**: millora i desenvolupament del sistema educatiu

• Principis del segle XX (1900-1910): l'escola tradicional i l'escola nova

A finals del segle XIX, a Espanya, la situació educativa era pèssima, ja que existia un baix nivell cultural, uns alts índexs d'**analfabetisme**, una manca d'escoles juntament amb uns deficitaris edificis escolars, una insuficiència en la formació del professorat i un baix nombre de noies que assistien a les escoles, entre altres. Per exemple, més de la meitat de la població catalana no sabia ni llegir ni escriure. Tota aquesta pejorativa situació en el camp de l'ensenyament venia acompanyada de l'**escola tradicional**, basada en l'**instructivisme** i en un mètode d'ensenyament rutinari que es recollia en la figura del llibre. Per això, davant d'aquesta situació tan precària, va sorgir la necessitat de dur a terme una renovació pedagògica vinculada als plantejaments de l'**escola nova**, que representava un nou model d'escola caracteritzada per l'activitat i regeneració dels mètodes educatius.

A Espanya, a principis del segle XX, tots aquests nous ideals pedagògics es van donar a conèixer de la mà del **liberalisme** i a Catalunya sobretot per l'aparició d'un corrent **regeneracionista** anomenat **noucentisme**. Aquest moviment pretenia reformar el sistema polític, social, artístic i educatiu per tal de modificar la situació de la població. Per això, l'educació es considerava un dels elements imprescindibles per aconseguir aquests propòsits; és a dir, tot aquest moviment noucentista seria entès com una gran obra educativa. D'aquesta manera, en aquests anys és quan cal emmarcar l'aparició dels nous ideals de l'escola nova, entre altres propostes educatives. Aquestes noves iniciatives rebutjaven el llibre de text com l'instrument bàsic d'ensenyament i apostaven per innovadores activitats com, per exemple, el joc corporal a l'aire lliure, el contacte directe amb la natura mitjançant activitats de lleure, la participació en diferents esports o l'excursionisme, que realçarien i ampliarien l'educació i els valors dels alumnes. Així, aquests nous pensaments apostaven per una escola activa i també destacaven la importància de la formació pedagògica del professorat. D'aquesta manera, es

proposava un nou ensenyament escolar basat en la llibertat i la veritat científica, cosa que permetria dotar les persones d'una capacitat ètica i intel·lectual. En el cas de Lleida, la situació de l'ensenyament encara era deficitària, ja que es menyspreava l'escola pública i, com a conseqüència, predominava l'escola privada.

- **Entre millores i retrocessos (1912-1930)**

Durant el període de la **Mancomunitat de Catalunya** (1914), en l'àmbit de l'ensenyament es van aconseguir un conjunt de millores, com la creació d'escoles normals per a homes i dones i una xarxa de biblioteques populars. A més, també es van impulsar els estudis artístics a través de l'Escola d'Arts i Oficis, l'Escola Catalana d'Art Dramàtic i l'Institut Català d'Arts del Llibre, i es van formar escoles per a dones, com l'Escola Superior de Bibliotecàries. Però aquesta situació de millora educativa es va veure aturada a causa de la instauració de la **dictadura de Primo de Rivera** (1923-1930). Durant aquests anys, es va dur a terme una **política anticatalanista** amb la qual es va acabar la Mancomunitat de Catalunya, es van suprimir i destruir llibres escrits en català, es va prohibir l'ús de la llengua catalana i fins i tot es va tancar el camp del Futbol Club Barcelona durant uns mesos.

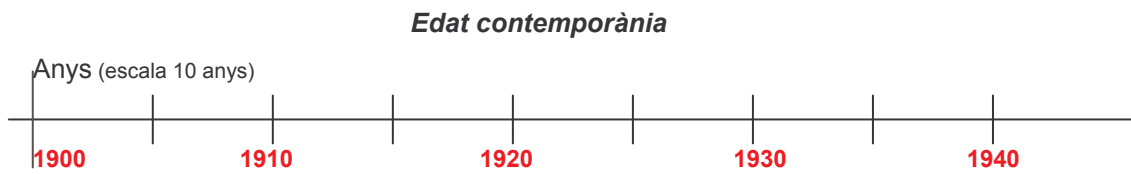
- **La revifalla educativa: una millora considerable (1931-1936)**

El canvi més notable que es va donar en l'àmbit de l'educació va ser durant els anys de la **Segona República** (1931-1936). El tema de l'ensenyament o educació va ser una de les preocupacions més treballades, ja que durant aquells anys més d'un milió de nens i nenes estaven sense escolaritzar. D'aquesta manera, es va elaborar un pla que preveia la construcció de 7.000 escoles, el primer any, i 5.000 en els següents. A més, es va augmentar el pressupost dedicat a l'educació i també es van ampliar les places de professors a 7.000. El govern de la República declarava que l'educació era un dret de tots els homes, i per aquest motiu l'Estat era l'encarregat d'assegurar tots els mitjans i eines possibles perquè es pogués dur a terme l'obra educativa. D'altra banda, la Generalitat també declarava que l'ensenyament primari seria obligatori, gratuït i català. D'aquesta manera, es creava una escola republicana basada en uns fonaments renovadors que ressaltava la unificació dels diferents nivells educatius, el **laïcisme**, el **bilingüisme**, la formació moral de l'alumnat, la difusió d'un ensenyament creatiu i estimulador, la renovació dels mètodes educatius i l'augment de l'interès per a l'infant, entre altres.

ACTIVITATS

1. Situa en el següent fris cronològic els períodes o dates següents:

1900-1910 Aparició de nous sistemes educatius	1906 Inauguració del Liceu Escolar
1912-1930 Millores i retrocessos	1914 Mancomunitat de Catalunya
1931-1936 Revifalla educativa	1923-1930 Dictadura de Primo de Rivera
1931-1936 Segona República	1936-1939 Guerra Civil Espanyola
1937 Bombardeig a Lleida	

2. Col·loca cada característica a la seva columna corresponent, segons pertanyi a l'escola tradicional o a l'escola nova.

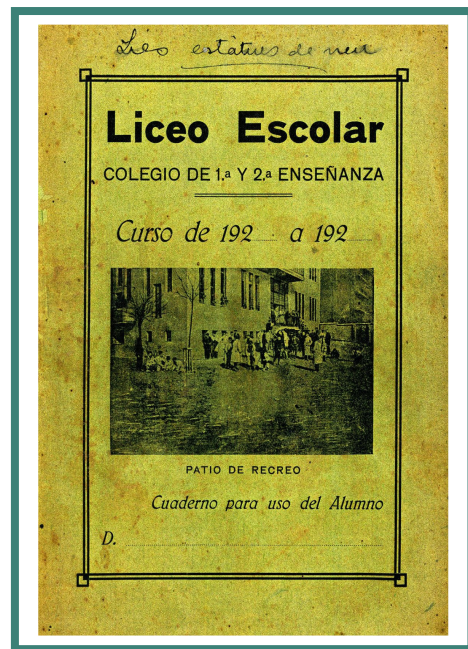
Instructivisme	Materials rutinaris	Renovació	Llibre (com a eina bàsica)
Esports	Ensenyament metòdic	Professorat ben format	Llibertat
Coneixements teòrics	Excursionisme	Sistema poc dinàmic	Natura

ESCOLA TRADICIONAL	ESCOLA NOVA

2. La vida del Liceu Escolar (1906-1937)

2.1. Què va ser el Liceu Escolar?

El Liceu Escolar va ser una escola de Lleida destacada pel seu innovador model educatiu, és a dir, pels mètodes d'ensenyament que el seu professorat utilitzava per formar l'alumne: excursionisme, activitats manuals, cant i dibuix, entre altres. Fundat l'any 1906 pel seu director, Frederic Godàs, el Liceu Escolar va significar un pilar fonamental de l'educació lleidatana. L'any 1937, però, un bombardeig va acabar amb la vida de l'escola i amb la d'alguns dels seus alumnes.

*Quadern de treball
d'un alumne del Liceu Escolar del curs
1924-1925*

2.2. On s'ubicava el Liceu Escolar?

El Liceu Escolar es va inaugurar l'1 de febrer de l'any 1906, de la mà de Frederic Godàs, al número 22 del carrer Cavallers de la ciutat de Lleida, concretament a la **casa d'Albinyana**. Durant els primers anys, el Liceu Escolar sols comptava amb una trentena d'alumnes, però a poc a poc aquest nombre va augmentar i, per aquest motiu, l'any 1909 el centre escolar es va traslladar al número 42 del mateix carrer Cavallers, a la casa Marañosa. Durant aquells anys, els carrers que envoltaven la nova ubicació de la institució pedagògica eren els més cèntrics i vius de la ciutat de Lleida. Posteriorment, el 1912 es van iniciar les obres del nou edifici del Liceu Escolar al carrer Blondel.

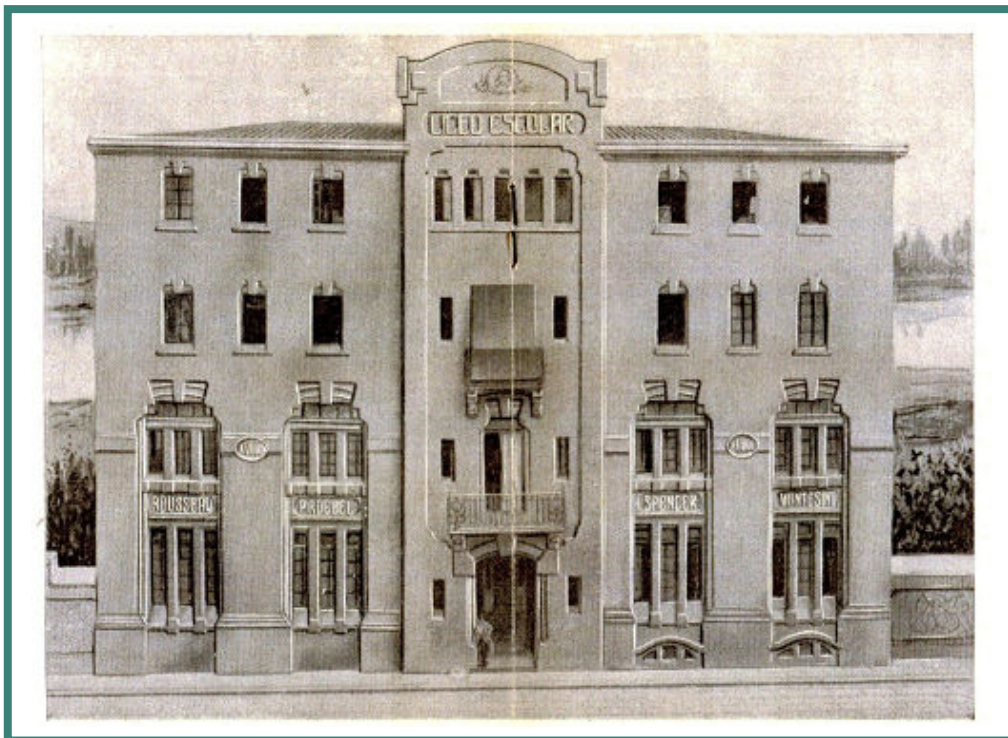

- **La inauguració del nou edifici**

Tot i que les obres ja havien finalitzat el mes de febrer de 1913, no va ser fins al 31 d'agost d'aquell mateix any que es va inaugurar el nou edifici del Liceu Escolar. L'acte d'inauguració, presidit pel director i fundador del Liceu Escolar, el senyor Frederic Godàs, es va celebrar a les 11 del matí i hi assistiren alumnes i familiars, professors i diverses personalitats de l'època. En aquestes dates, el nou centre educatiu s'inaugurava amb la disposició de vint-i-cinc professors per a primera ensenyança i comerç, dotze més per a la segona ensenyança, quatre professors per a la secció de nenes i quatre més per a les classes especials, i, finalment, dos mestres per a la secció de clínica higiènica. Per a la ciutat de Lleida, la nova construcció d'aquest centre educatiu va significar un pas endavant en el llarg camí cap a la millora en el camp de l'educació.

- **Com era l'edifici de l'escola? I l'interior?**

L'any 1912, es concedia a Frederic Godàs el permís de construcció del nou edifici que acolliria, amb un total de 480 metres quadrats, la nova seu del Liceu Escolar, al carrer Blondel amb vistes al riu Segre i a l'horta de Lleida. D'aquesta manera, s'encarregava a l'arquitecte municipal de Lleida **Francesc Morera** la projecció del nou espai educatiu, que el febrer de 1913 ja va estar finalitzat. D'**estil modernista**, l'edifici es

Façana del Liceu Escolar. A sobre de cada una de les finestres principals hi havia inscrit un dels noms dels pedagogs més destacats de la història

composava de formigó combinat, maons i sostre entramat de fusta. D'una banda, una de les parts arquitectòniques que més destacava del nou edifici del Liceu Escolar era la façana principal, on es podien apreciar uns grans i allargats finestrals i unes inscripcions de reconeguts personatges del món de l'educació. Alguns d'aquests eren **Juan Enrique Pestalozzi, Pablo Montesino, Friedrich Froebel, Herbert Spencer, Jean-Jacques Rousseau, Jaume Vicens Vives i Ramon Llull.**

D'altra banda, en un principi l'interior de l'escola estava format per dues plantes, els baixos i tres patis d'esbarjo. Però a partir de l'any 1918, i com a conseqüència d'unes obres d'ampliació, el Liceu Escolar va comptar amb una tercera planta que va distribuir l'espai de la següent manera: a la planta baixa hi havia el vestíbul, la sala d'actes, la porteria, cinc aules per a alumnes de primera ensenyança i comerç, una aula per a pàrvuls i un pati cobert; i ja a la primera planta hi havia les sales de visites, d'administració, direcció i d'estudis, la biblioteca, el laboratori, la infermeria, el despatx i domicili del director de l'escola, tres aules i un seguit d'habitacions. Al següent pis, s'ubicaven els dormitoris per als alumnes interns, els banys i dutxes, i les aules dedicades a les classes especials i de magisteri. El tercer pis acollia les habitacions dels professors i del personal del centre que hi residia. Finalment, als baixos del Liceu Escolar hi havia els menjadors per als professors i els alumnes i la cuina, entre altres espais més menuts com el rebost i el celler.

ACTIVITATS

2. Comprensió del text. A partir de la informació facilitada en el text i en el glossari, respon a les següents qüestions:

- Qui va ser l'arquitecte que va dissenyar l'edifici del Liceu Escolar?

- Explica, a grans trets, qui va ser Francesc Morera i a quin estil artístic pertanyia?

- Resumeix la distribució interior de l'escola.

- Explica quines semblances i diferències hi ha entre la distribució i els espais del vostre centre i els del Liceu Escolar?

3. Busca, en aquesta sopa de lletres, els noms dels pedagogs que estaven inscrits a la façana del Liceu Escolar.

Pestalozzi

Montesino

Froebel

Spencer

Rousseau

Vicens Vives

Lull

R	A	R	N	G	F	R	O	T	S	E	V	I	V
O	M	O	F	A	O	R	V	O	N	D	P	M	I
U	F	U	U	T	O	F	R	O	E	B	E	L	V
U	R	S	G	L	A	A	R	E	C	N	E	P	S
P	E	S	T	A	L	O	Z	Z	I	I	D	A	E
O	S	E	W	F	S	U	L	L	V	U	Z	I	Z
F	G	A	C	X	Ñ	M	L	U	B	R	T	N	A
N	B	U	H	Z	L	G	O	L	A	U	D	F	I
K	P	A	S	O	N	I	S	E	T	N	O	M	O

2.3. Qui va fundar el Liceu Escolar?

- **Frederic Godàs i Legido (1879-1920). Qui era?**

Frederic Godàs va ser el fundador i director del Liceu Escolar. Reconegut pedagog dels inicis del segle XX, va néixer a la ciutat de Lleida l'any 1879. Va estudiar a Lleida i a Barcelona, on va aconseguir la titulació de mestre normal i va iniciar la seva activitat professional com a mestre a Tremp i, posteriorment, a Lleida. Va ser en aquest moment quan va decidir crear un centre escolar basat en els fonaments de l'escola moderna. D'aquesta manera, l'1 de febrer de 1906 Frederic Godàs va inaugurar el Liceu Escolar al carrer Cavallers, un centre escolar basat en la llibertat de l'alumne, els jocs, l'educació física i el fonament de la relació entre mestre, alumne i família. A banda de la seva professió com a mestre, Godàs va participar en diferents congressos i associacions destinades a tractar i millorar alguns aspectes educatius. Als quaranta-un anys, Frederic Godàs va morir com a conseqüència d'una malaltia en terres franceses quan realitzava un viatge cap als països nòrdics. Quan la notícia va arribar a les terres de Lleida i, sobretot, al Liceu Escolar, es van suspendre les classes.

- **Mestres i col·laboradors del Liceu Escolar**

L'obra educativa que va impulsar Frederic Godàs al Liceu Escolar no s'hauria pogut dur a terme sense la professionalitat dels mestres que hi van exercir. D'aquesta manera, el Liceu Escolar va comptar, juntament amb la figura de Frederic Godàs, amb un seguit de mestres i altres personatges destacats com:

- **Antoni Sabater i Mur.** Va ser mestre excepcional d'escola, nascut a Flix l'any 1879. L'any 1914 s'adheria a l'activitat educativa del Liceu Escolar, on impulsava un sistema pedagògic fonamentat sobretot en la música. Les seves classes de cant eren les més destacades, però també es va dedicar a organitzar festes culturals i competicions esportives. A més, dedicava el seu ensenyament a cultivar i forjar als alumnes uns valors i una memòria.

- **Humbert Torres i Barberà.** Va ser un metge destacat de les terres de Lleida. Nascut l'any 1879 a Mont-roig, va dedicar la seva vida a la medicina, però també a la política, ja que va ser membre de la Mancomunitat, de les Corts de Cadis i també del Parlament català. Quan Frederic Godàs va morir, Humbert Torres es va fer càrrec de la direcció del Liceu Escolar.

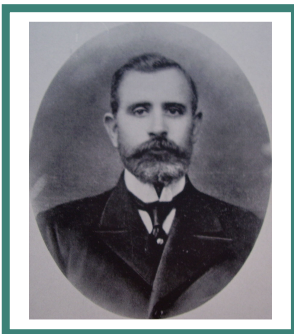
- **Victorina Vila i Badia.** Va ser l'esposa de Frederic Godàs i també col·laboradora en l'obra educativa del Liceu Escolar. Nascuda a Albesa l'any 1885, va estudiar magisteri i els estudis de professora de música al Conservatori de Barcelona. Aquesta gran formació professional de la qual disposava Victorina va servir per col·laborar en les tasques de cant i música que s'impartien al Liceu Escolar.

ACTIVITATS

1. Relaciona la informació dels personatges tractats amb anterioritat amb la seva imatge corresponent. I, si escau, consulta el glossari.

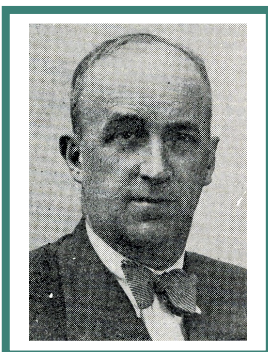
Victorina Vila

Frederic Godàs

Antoni Sabater

Humbert Torres

- Va cantar a l'Orfeó Català
- Director i fundador del Liceu Escolar
- Les seves classes més destacades eren les de cant
- Va morir durant un viatge cap als països nòrdics
- La seva infantesa la va passar a Menàrguens
- Va col·laborar en les activitats del Liceu Escolar
- Va néixer a Lleida el 1879
- Va néixer a Flix l'any 1879
- Considerava molt important la música
- Es va dedicar, a banda de la música, al piano
- Metge lleidatà
- Va ser alcalde de la ciutat de Lleida el 1917
- Mestre destacat del Liceu Escolar
- Va néixer el 1879 a Mont-roig
- Va néixer a Albesa l'any 1885
- Organitzava equips esportius i competicions
- Va cursar els estudis de magisteri i de música al Conservatori de Barcelona
- Es va dedicar a la política
- Esposa de Frederic Godàs
- Durant la Guerra Civil es va haver d'exiliar

2.4. Quin sistema educatiu caracteritzava el Liceu Escolar?

• Quin era el model educatiu del Liceu Escolar?

A diferència d'altres escoles de la ciutat de Lleida, el Liceu Escolar presentava un innovador model educatiu basat en la renovació de l'educació a partir dels ideals que caracteritzaven l'escola nova. Així, el Liceu Escolar es definia com:

- Una escola basada en la nova pedagogia del segle XX que defensava un ensenyament pràctic i actiu
- Una escola que ressaltava i treballava l'ètica dels seus alumnes
- Una escola laica que no difonia cap sentit religiós
- Una escola que s'interessava pels drets i les llibertats dels infants
- Una escola que treballava el rigor científic
- Una escola que tenia com a objectiu que els seus alumnes desenvolupessin les seves capacitats morals i culturals, és a dir, la voluntat i la solidaritat juntament amb la seva personalitat
- Una escola que s'esforçava per aconseguir un sentit social, és a dir, que totes les classes socials poguessin accedir a l'educació. Així, per tant, demanaven que l'escola fos gratuïta i pública.
- Una escola que basava la seva ensenyança principalment en els treballs manuals, el dibuix i altres activitats com, per exemple, l'educació física, el cant, la música i les excursions, entre altres
- Una escola que amb tot el seu programa educatiu i les seves eines que hi aplicaven garantien que l'alumne obtindria una cultura indispensable

ACTIVITATS

1. Resumeix, amb les teves paraules, el model educatiu del Liceu Escolar.

- **Quins eren els serveis i el programa escolar que oferia el Liceu Escolar?**

D'una banda, el centre escolar oferia un ampli conjunt de serveis i estudis, dels quals alguns es classificaven en diferents grups o graus. Tots aquests serveis no anaven destinats únicament als alumnes en edat escolar, sinó que, també, a alguns estudis hi podien accedir els adults o altres grups aliens al Liceu Escolar. En el següent quadre es pot observar una ràpida classificació dels diferents serveis educatius que oferia el Liceu Escolar.

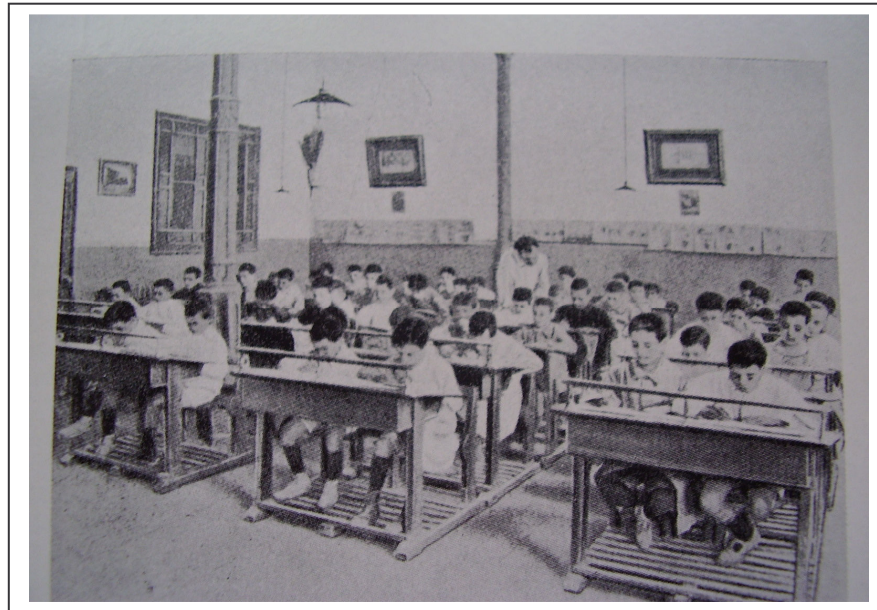
• Primera ensenyança - Nens: Primer grau: pàrvulsSegon grau: preparatorisTercer grau: elementalQuart grau: superiorCinquè grau: comerç	• Segona ensenyança - Batxillerat: primer, segon, tercer, quart i cinquè cursos. Sisè: dibuix- Magisteri- Peritatge
• Classes especials: música, física, dibuix, classe preparació, mecanografia• Ensenyança d'adults: de les 19 a les 20 h• Comerç i francès: horari de 17.30 a 19.30 h• Ensenyament de dibuix• Preparació per a la carrera militar• Educació física• Pensió de l'alumnat: alumnes interns o a mitja pensió	

D'altra banda, el programa escolar del Liceu Escolar era igual d'ampli que els serveis que oferien. Així, un gran ventall d'assignatures i activitats formaven part de l'educació que s'oferia a l'escola. Aquestes matèries i especialitats educatives eren: lectura, escriptura, religió moral, gramàtica, aritmètica, geografia, geometria, història, ciències socials, dret, higiene, economia, dibuix, música, educació física, treballs manuals, comerç, càlcul mercantil, francès, solfeig, piano, dibuix lineal i aplicat, instrucció militar i peritatge mercantil.

- **Quines eines utilitzava el Liceu Escolar per aconseguir una renovació educativa?**

Per tal de dur a terme aquest renovador sistema educatiu, el Liceu Escolar destacava una sèrie d'activitats relacionades amb l'esport i el lleure. D'aquesta manera, les excursions, els esports, els festivals, les conferències i les exposicions eren la base de l'educació que s'impartia al Liceu Escolar. L'acció de l'alumne es considerava un dels objectius principals a aconseguir; per aquest motiu, es van fomentar aquesta mena d'activitats.

- Les *excursions* eren un element indispensable al llarg del curs escolar. Alguns dels viatges que van realitzar van ser a Tarragona, Binèfar, Coma-ruga i el Cogul, entre altres excursions destinades a visitar fàbriques, tallers, oficines...
- Els *esports* eren la base de l'educació del Liceu Escolar i el futbol era l'esport més practicat. Els primers campionats de futbol juvenil van ser organitzats i promoguts pel Liceu Escolar. A més d'aquest esport, l'escola també va destacar per altres jocs esportius com, per exemple, la secció de gimnàstica.

Alumnes del Liceu Escolar en una de les aules

- Les *festes* celebrades durant el curs escolar eren l'activitat més esperada, tant per als alumnes com per als professors del Liceu Escolar. Una de les festes més destacades era la Festa de la Primavera, però també destacava Nadal, fi de curs, els homenatges que se celebraven al llarg dels cursos...
- Les *conferències* tenien un objectiu clar: ampliar els coneixements dels alumnes. Així, era tradició que cada mes un professor o una personalitat rellevant impartís una conferència al Liceu Escolar.
- Les *exposicions* eren una mostra de l'educació i els coneixements que els alumnes havien obtingut al llarg del curs escolar. Així, s'exposaven treballs manuals, per exemple de l'evolució dels mitjans de transport, o bé una exposició dels exàmens realitzats pels alumnes. Aquesta era una manera de donar a conèixer la feina que es realitzava a l'interior de l'escola.

2. Esmenta quines assignatures que ofería el Liceu Escolar també es cursen a la vostra escola.

L'esport era una de les activitats més destacades del Liceu Escolar

3. Quines de les activitats que es realitzaven al Liceu Escolar es duen a terme al vostre centre escolar? Explica i compara-les.

- **El Butlletí del Liceu Escolar**

El mes d'octubre de 1908 es va publicar per primer cop el *Boletín del Liceo Escolar*. Aquesta mena de revista pretenia ser una publicació periòdica i gratuïta dedicada a la joventut del Liceu Escolar. En aquests fulls, es donava a conèixer els nous alumnes que s'incorporaven al centre i aquells que ja en marxaven, les notícies més destacades, l'agenda dels pròxims dies, els concursos literaris, les notes dels alumnes, els comentaris de les festes celebrades; els relats dels viatges; entre d'altres aspectes.

4. Comentari d'una font històrica. Omple la següent fitxa de dades a partir de la il·lustració d'un dels exemplars del Butlletí del Liceu Escolar (núm.129 de l'any 1920). Per fer-ho, ajudat de la informació que proporciona el text i la pròpia font documental.

- **Tipus de font (documental, visual, altres):** _____
- **Títol de la revista:** _____
- **Any i lloc de publicació:** _____
- **Estat de conservació:** _____
- **Públic adreçat:** _____
- **Preu de la publicació:** _____
- **Contingut de la revista:** _____
- **Volum o pàgines:** _____
- **Altres consideracions:** _____

2.5. El bombardeig de 1937: la fi del Liceu Escolar

- **L'esclat de la Guerra Civil (1936-1939)**

El juliol de l'any 1936 va esclatar la Guerra Civil Espanyola, un enfrontament militar i social entre el **bàndol feixista** i el **republicà** que va durar fins a l'abril de 1939. Els seus inicis cal emmarcar-los mesos abans de l'esclat de la guerra, quan un sector de l'exèrcit va preparar i organitzar una conspiració contra el govern de la Segona República. Alguns d'aquests generals que encapçalaren la revolta des de diferents punts geogràfics van ser: Sanjurjo a Lisboa, Queipo de Llano a Sevilla, Mola a Navarra, Goded a Mallorca, i Yagüe i Franco des de l'exèrcit d'Àfrica, entre altres. Així, a partir del 17 de juliol es va iniciar aquesta conspiració militar que va tenir un seguit d'operacions militars destacades, com la batalla de Jarama a Madrid, la de Brunete i Belchite, la batalla de l'Ebre, entre altres confrontacions militars entre els dos bàndols. Cada un d'aquests sectors enfrontats va rebre, tot i que no amb la mateixa mesura, una ajuda internacional. En el cas del bàndol republicà, aquest va rebre el suport de les Brigades Internacionals, constituïdes per voluntaris francesos, polonesos, alemanys i italians, entre altres, i la Unió Soviètica va ajudar militarment mitjançant la contribució d'avions, tancs i material bèl·lic. En canvi, el bàndol feixista, encapçalat pel general **Francisco Franco**, va comptar amb l'ajuda de països feixistes com Alemanya i Itàlia mitjançant soldats, material bèl·lic i, sobretot, amb la legió Còndor. Aquest tipus d'atacs aeris que es van produir en diferents poblacions van ser els més perjudicials per a la societat civil. Alguns dels bombardeigs més destacats van ser Guernica, Barcelona, Tarragona, Alacant i València, entre altres, com, per exemple, la població on es trobava el Liceu Escolar, la ciutat de Lleida.

- **El 2 de novembre de 1937**

El dia 2 de novembre de l'any 1937, nou avions Heinkel-111 que formaven part de l'aviació del bàndol franquista es van dirigir cap a la ciutat de Lleida. Eren les quatre de la tarda quan aquests avions alemanys van arribar a la ciutat i van llençar uns 13.600 quilos de bombes que van causar més de 200 morts. El trajecte escollit per bombardejar la ciutat va ser la plaça de Catalunya, l'avinguda de Blondel, el carrer Major, la rambla de Ferran i la rodalia de Cappont, la zona més transitada en aquella hora pels habitants de Lleida, ja que allí hi havia el Mercat de Sant Lluís i el Liceu Escolar. Moltes dones amb els seus fills feien cua per comprar al mercat de Sant Lluís, on es troba actualment l'Estació d'Autobusos; altres passejaven pels carrers més

cèntrics de la ciutat, i un bon nombre d'alumnes feien classe al Liceu Escolar. Les sirenes d'alarma no van sonar aquella tarda i molts dels alumnes i dones que compraven al mercat, entre altres ciutadans que en aquella hora caminaven pels carrers cèntrics de Lleida, van morir a causa de les bombes. Més de tretze edificis van ser destruïts com a conseqüència de l'impacte de les bombes, entre aquests el Liceu Escolar. Una cinquantena d'infants, tots alumnes del Liceu Escolar, van morir aquella tarda de novembre a causa del bombardeig de les forces franquistes. Així, aquell dia, concretament el Dia de les Ànimes, va significar la fi de la vida i l'existència del Liceu Escolar.

ACTIVITATS

1. Mira i analitza el documental que tracta sobre els bombardeigs que va sofrir la ciutat de Lleida i resumeix-ne el contingut. Si escau, utilitza també la informació que et facilita el text anterior. Després, comenteu els vostres resums i opinions amb la resta de companys.

3. L'escultura del Liceu Escolar. El seu record

Memòria, dignitat i vida

El passat 10 de setembre de l'any 2006, a l'avinguda Blondel, es va donar a conèixer una escultura de mides considerables que commemorava l'existència, en aquell mateix carrer, del Liceu Escolar durant els anys 1906-1937. L'obra escultòrica, anomenada *Memòria, dignitat i vida*, ha estat dissenyada per l'artista Agustí Ortega i recorda els 48 alumnes i alguns professors que van morir a causa del bombardeig del 2 de novembre de 1937. L'escultura representa una figura humana feta mitjançant una planxa de ferro que lleu a terra. Aquesta sensació intenta apropar l'observador a la situació que es va viure durant el bombardeig de l'any 1937, quan no solament alumnes i professors del Liceu Escolar hi van morir. La mida de l'obra escultòrica envolta els 4,9 metres de longitud i els 1,9 d'alçada.

ACTIVITATS

1. Anàlisi d'una obra escultòrica. Completa la següent fitxa a partir de la informació del text anterior i també mitjançant la seva observació.

• **DADES GENERALS**

- Títol de l'obra: _____

- Autor: _____

- Estil: _____

- Mesures: _____

- Localització: _____

• **COMPOSICIÓ** _____

- **Materials utilitzats:**

SIGNIFICAT I INTERPRETACIÓ:

4. Glossari

Analfabetisme: estat d'una persona analfabeta, és a dir, que no sap escriure o llegir.

Bàndol feixista: grup partidari de les doctrines feixistes i totalitàries que defensen una ideologia política basada en la dictadura i un fort sentiment nacionalista. Aquesta dictadura acostuma a estar encapçalada per un líder militar. A Europa, durant els anys trenta també hi hagué altres dictadures feixistes com la de Hitler a Alemanya i Mussolini a Itàlia.

Bàndol republicà: grup format per partidaris democràtics, republicans i classes obreres que defensen els ideals democràtics.

Bilingüisme: ús de dues llengües en una mateixa societat.

Casa d'Albinyana: espai destacat en l'àmbit d'educació de Lleida, ja que era una propietat que pertanyia a un catedràtic d'història natural de l'Institut.

Dictadura de Primo de Rivera: l'any 1923 es va produir un cop d'estat de la mà de Miguel Primo de Rivera que va desencadenar en un període dictatorial (1923-1930). Aquest cop d'estat va ser recolzat pels sectors més conservadors, monàrquics i de l'exèrcit a causa de l'augment de la conflictitat social que s'estava donant als inicis de la dècada dels anys vint. L'any 1930, Primo de Rivera va presentar la dimissió com a conseqüència de la forta crítica cap a la dictadura que s'havia forjat entre l'oposició, l'exèrcit i el rei.

Escola nova: nou model pedagògic basat en la regeneració dels mètodes educatius, fomentats, sobretot, en l'emfasització de les activitats de lleure i esportives (contacte amb la natura, jocs a l'aire lliure, excursionisme...). D'aquesta manera, es rebutjava el llibre com l'eina principal i única dels mètodes d'ensenyament i s'apostava per altres vies educatives que permetessin un major desenvolupament dels valors de l'alumnat.

Escola tradicional: model típic i tradicional d'escola basat principalment en la utilització del llibre com a eina bàsica de l'ensenyament, entre altres activitats teòriques poc actives i rutinàries.

Francisco Franco (1892-1975): va ser militar i polític durant el període 1939-1975, en què va instaurar una dictadura sustentada en el model franquista. Durant la Guerra Civil, va liderar la revolta militar i un cop aquesta va finalitzar, es va proclamar cap de l'Estat d'Espanya. D'aquesta manera, durant més de trenta anys va estar al capdavant d'una dictadura basada en l'autoritarisme, el centralisme, el nacionalcatolicisme i la repressió social i cultural de tot allò i d'aquells que anessin contra el règim.

Fröbel, Friedrich: nascut a Alemanya a finals del segle XVIII, es va dedicar a l'educació des de jove com a admirador de Pestalozzi. La seva pedagogia es basava en la llibertat de l'infant i la fomentació de la creativitat i del joc.

Godàs, Frederic: va ser el fundador i director del Liceu Escolar. Reconegut pedagog dels inicis del segle XX, Frederic va néixer a la ciutat de Lleida l'any 1879, tot i que la infantesa la va passar a Menàrguens. Va estudiar a Lleida i a Barcelona, on va aconseguir la titulació de mestre normal i va iniciar la seva activitat professional com a mestre a Tremp i, posteriorment, a Lleida. Va ser en aquest moment quan va decidir dur a terme el propòsit que sempre havia desitjat: crear un centre escolar basat en els fonaments de l'escola moderna. D'aquesta manera, l'1 de febrer de 1906 Frederic Godàs va inaugurar el Liceu Escolar al carrer Cavallers. La seva gran dedicació vers l'ensenyament va ser una dels motius que el va impulsar a construir una institució pedagògica basada en la llibertat de l'alumne, els jocs, l'educació física i

el fonament de la relació entre mestre, alumne i família. A banda de la seva professió com a mestre, Godàs va participar en diferents congressos i associacions destinades a tractar i millorar alguns aspectes educatius com, per exemple, el Congrés d'Higiene Escolar, celebrat a Barcelona l'any 1920. Als quaranta-un anys, Frederic Godàs va morir en terres franceses com a conseqüència d'una malaltia quan realitzava un viatge cap als països nòrdics. Quan la notícia va arribar a les terres de Lleida i, sobretot, al Liceu Escolar, es van suspendre les classes durant uns dies i la notícia de la seva mort va tenir un fort ressò en bona part de la premsa catalana d'aquells temps. L'any 1931, el Liceu Escolar va organitzar un homenatge per al "pare del Liceu" que es va celebrar al teatre municipal dels Camps Elisis.

Instructivisme: característica principal de l'escola tradicional, ja que ofería uns coneixements a l'alumnat de manera metòdica.

Laïcisme: doctrina que defensa la llibertat i independència de l'home de tota influència religiosa o eclesiàstica.

Liberalisme burgès: grup o classe social de finals de segle XIX i inicis del segle XX que defensa la llibertat política i econòmica.

Mancomunitat de Catalunya: va ser una federació de diputacions, és a dir, un organisme comú entre les diputacions de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona que es va constituir l'any 1914 amb el suport de la Lliga Regionalista i altres partits polítics. El president de la Mancomunitat va ser Prat de la Riba i, a causa de la seva mort l'any 1917, el va substituir Josep Puig i Cadafalch. Aquest organisme es va encarregar de dur a terme una gran obra en l'àmbit de l'educació, dels serveis públics, de la protecció i divulgació del patrimoni cultural, de l'agricultura i la ramaderia, i de les xarxes de comunicació.

Modernisme: corrent artístic de finals del segle XIX i també inicis del segle XX, pictòric, escultòric i arquitectònic que es caracteritza per la seva renovació i canvi i està basat en les formes ondulades, les línies corbes i els elements de la natura, entre altres. Un exemple d'arquitectura modernista seria el parc Güell i la Sagrada Família de Barcelona, obra destacada del reconegut Antoni Gaudí.

Montesino, Pablo: nascut a Zamora a finals del segle XVIII, però exiliat a Anglaterra a causa dels seus ideals liberals durant el període absolutista de Ferran VII. Va ser durant aquest exili quan es va aproximar a les modernes línies pedagògiques que sorgien durant els inicis del segle XIX. Un cop va poder tornar a Espanya, va crear la Sociedad para Mejorar la Educación del Pueblo i també va fundar i dirigir l'Escuela Normal Central de Maestros.

Morera, Francesc de Paula (1869-1951): nascut a Tarragona, va estudiar arquitectura a Barcelona, on va fixar la seva residència fins a l'any 1912. Abans, però, concretament l'any 1906, va ser nomenat arquitecte municipal de Lleida. D'estil modernista, entre el seu ampli ventall d'obres arquitectòniques destaca l'Escorxador Municipal, el Mercat del Pla, el Liceu Escolar i el Mercat de Sant Lluís, entre altres.

Noucentisme: moviment polític, social i cultural que va sorgir a principis del segle XX de la mà d'Eugeni d'Ors. El seu objectiu era millorar i renovar la situació social de la població perquè aquesta es convertís en una societat culta. L'eina principal del noucentisme era l'educació, ja que la consideraven una via imprescindible per millorar i renovar la cultura de la població de principis del segle XX.

Pestalozzi, Juan Enrique: nascut a Zuric l'any 1746, es coneix com l'educador per excel·lència, ja que va dur a terme diferents actuacions pedagògiques adreçades a nens pobres i altres projectes.

Política anticatalanista: durant els anys de la dictadura de Primo de Rivera es va prohibir l'activitat política i es va destituir els ajuntaments i les diputacions, juntament amb una dura repressió que va caure sobre la cultura catalana i la seva llengua.

Regeneracionista: pertanyent al corrent del "regeracionisme", que pretenia dur a terme un desenvolupament econòmic, una revifalla cultural i una neteja del sistema polític per superar la crisi que s'havia produït l'any 1898 a causa de la pèrdua de les colònies espanyoles de Puerto Rico, Filipinas i Cuba. Aquest sistema renovador, però, va fracassar en poc temps a causa de la inestabilitat política i del desprestigi cap a la monarquia. En canvi, davant d'aquesta situació, el republicanisme afavoria la seva situació i també començava a estendre els seus propòsits.

Rousseau, Jean-Jacques: destacat filòsof, escriptor i compositor nascut a Ginebra l'any 1712. Part de la seva obra va estar dedicada a cercar una harmonia entre les persones i a ressaltar la importància de respectar els principis ètics bàsics. D'aquesta manera, també va desenvolupar l'educació del jove en una de les seves obres titulada *Émile*.

Sabater, Antoni: va ser mestre excepcional d'escola, nascut a Flix l'any 1879. L'any 1914 s'adheria a l'activitat educativa del Liceu Escolar i hi impulsava un sistema pedagògic fonamentat sobretot en la música. Les seves classes de cant eren les més destacades, però també es va dedicar a organitzar festes culturals i competicions esportives. A més, dedicava el seu ensenyament a cultivar i forjar als alumnes uns valors i una memòria.

Segona República: el 14 d'abril de 1931, el president de la Generalitat Francesc Macià va proclamar la República. La victòria electoral de les forces d'esquerra i republicanes va permetre

l'inici d'un període que a la vegada marcava la fi de la monarquia del rei Alfons XIII, que va haver de marxar a l'exili. Durant els anys de la Segona República es va fer front a diversos problemes, com l'endarreriment de l'agricultura amb una reforma agrària; es va tractar la qüestió religiosa i es va iniciar així una secularització de la societat; es va dur una reforma de l'exèrcit i, sobretot, també es va emprendre una àmplia reforma en el camp de l'educació. L'any 1936 es va produir un aixecament militar, encapçalat pel general Francisco Franco que va desencadenar en la Guerra Civil Espanyola (1936-1939). Aquests van ser els darrers anys de la República.

Spencer, Herbert: reconegut filòsof, psicòleg i sociòleg britànic del segle XIX i fundador de la filosofia evolucionista, que considerava l'evolució natural la clau de tota la realitat que envolta la persona. Aquest pensament també el va aplicar als problemes socials del moment, com l'educació, amb la seva obra *Educación: intelectual, moral, física*.

Torres, Humbert: va ser un metge destacat de les terres de Lleida. Nascut l'any 1879 a Mont-roig, va dedicar la seva vida a la medicina, però també a la política, ja que va ser membre de la Mancomunitat, de les Corts de Cadis i també del Parlament català. L'any 1917, Humbert Torres va ser l'alcalde de Lleida. Quan Frederic Godàs va morir, Humbert Torres es va fer càrrec de la direcció del Liceu Escolar i, finalment, un cop va arribar la Guerra Civil a les terres de Lleida es va haver d'exiliar.

Vila, Victorina: va ser l'esposa de Frederic Godàs i també col·laboradora en l'obra educativa del Liceu Escolar. Nascuda a Albesa l'any 1885, va estudiar magisteri i els estudis de professora de música al Conservatori de Barcelona. Posteriorment, també va cantar a l'Orfeó Català i es va dedicar a tocar el piano. Aquesta gran formació professional de la qual disposava Victorina va servir per col·laborar en les tasques de cant i música que s'impartien al Liceu Escolar.